

בבא בתרא

דף ז' עמוד ב

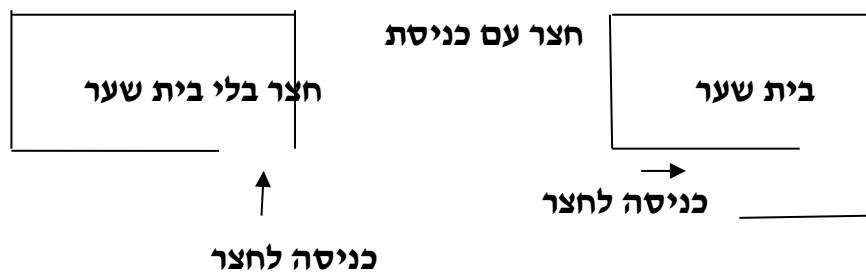
ערך: דוד זינגר
בית הספר חיים ישראלי

משנה:

- **מתני'.** כופין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר; רבן שמעון בן גמליאל אומר: לא כל החצרות ראויות לבית שער. כופין אותו לבנות לעיר חומה ודלתים ובריח; רשב"ג אומר: לא כל העיירות ראויות לחומה. כמה היא בעיר ויהא כאנשי העיר? י"ב חדש. קנה בה בית דירה - הרי הוא כאנשי העיר מיד.

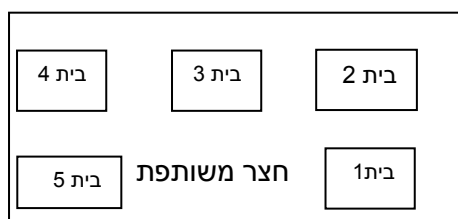
הקדמה:

בית שער- פרזדור כניסה לחצר, מטרתו לחסום ראייה של העוברים ברשות הרבים:

הסבר:

א. המשנה מלמדת כי (לדעת חכמים) דיירי חצר משותפת (שעל יד רשות הרבים) שבנו חומה או גדר סביב החצר רשאים לכפות על הדיירים לבנות בית שער.
רבי שמעון בן גמליאל סובר כי לא כל החצרות ראויות לבית שער, ולכן ניתן לכפות (להכריח) רק במקומות שהחצר ראויה לבית שער.
 (הגמרא תדון בהמשך אלו חצרות ראויות לבית שער ואלו חצרות לא ראויות לפי רשב"ג).

ב. משנה מביאה מחלוקת נוספת בין חכמים לרבי שמעון בן גמליאל – בעניין חיוב השתתפות תושבי העיר בתשלומים עבור בניית חומה ודלת בריח לשמירה על העיר.

חכמים סוברים שיש לחייב את כל התושבים בהשתתפות בתשלום עבור חומה ודלת ובריח,
לדעת רשב"ג: שלא בכל עיר ניתן לחייב את כל תושבי העיר בתשלום עבור חומה ודלת ובריח.

ג. הלכה נוספת מלמדת המשנה: מי ששכר דירה אינו מתחייב בהוצאות השמירה רק אם שהה בעיר שנים עשר חודש. אבל אם קנה בה דירה אף של גר שנים עשר חודש מתחייב מייד בהוצאות השמירה ובניין החומה כי גילה את דעתו שרצונו להשתקע במקום.

גמרא:

בית שער- האם מעלה או חסרון

גמרא- הגמרא דנה בשאלה אם בית שער זה דבר טוב או רע.

הקדמה:

למימרא, דבית שער מעליותא היא

- לפי דברי חכמים במשנה, נראה שבית שער הוא דבר טוב, שהרי יכולים השותפים בחצר לחייב את כולם להשתתף בתשלום עבור בניית בית שער.
- הגמרא מביאה הוכחה ממדרש שבית שער הוא דבר לא טוב.

והא ההוא חסידא דהוה רגיל אליהו דהוה משתעי בהדיה, עבד בית שער ותו לא משתעי בהדיה!

מעשה בחסיד אחד שזכה לגילוי אליהו הנביא כל יום עשה בית שער ושוב לא נראה אליו אליהו

שאלה:

אם כן בית שער הוא דבר טוב או רע?

תשובה:

הקדמה:

הגמרא תביא 4 אפשרויות המסבירות מדוע במשנה בית השער הוא דבר טוב, ולכן יכולים לחייב את כולם להשתתף בבניית בית השער, ומדוע במדרש בית שער אינו טוב וגרם לכך שאליהו הפסיק לבקר את החסיד.

המשותף לכל התשובות הוא :
במשנה בית השער לא מקשה על העניים לאסוף צדקה, ואילו במדרש בית השער
שבנה החסיד הקשה על העניים לאסוף צדקה.

לא קשיא:

- א. הא מגואי, הא מבראי.
- ב. ואי בעית אימא: הא והא מבראי, ולא קשיא: הא דאית ליה דלת, הא דלית
ליה דלת.
- ג. אבע"א: הא והא דאית ליה דלת, ולא קשיא: הא דאית ליה פותחת, הא
דלית ליה פותחת
- ד. אי בעית אימא: הא והא דאית ליה פותחת, ולא קשיא: הא דפותחת דידיה
מגואי, הא דפותחת דידיה מבראי.

תשובה:

אפשרות ראשונה: הא מגואי, הא מבראי.

מיקום בית השער קובע אם הוא דבר טוב או לא.

בית שער- מגן מנוק ראייה. ולא מונע מעני להיכנס ולכן הוא טוב.	העני יכול להגיע לכניסה לחצר. שבית השער הוא חלק מהחצר.	בית השער בתוך החצר. 	בית השער במשנה
בית השער- מגן מנוק ראייה אבל מונע מעני להיכנס לחצר, ולכן הוא לא טוב.	במקרה כזה העני נכנס לבית השער ועומד מאחורי הדלת של החצר, ויכול לצעוק לבעלי הבתים שיפתחו לו את השער.	בית שער מחוץ לחצר 	בית השער של החסיד

**אפשרות שנייה: ואי בעית אימא: הא והא מבראי,
ולא קשיא: הא דאית ליה דלת, הא דלית ליה דלת.**

בשני המקרים בית השער מחוץ לחצר, והדלת קובעת.

בית שער- מגן מנוק ראיה. ולא מונע מעני להיכנס ולכן הוא טוב	העני נכנס לבית השער ויכול לעמוד מול דלת החצר, לקרוא לבעלי הבתים שיפתחו לו את הדלת.	בית שער בחוץ בלי דלת	בית השער במשנה
בית השער- מגן מנוק ראייה אבל מונע מעני להיכנס לחצר, ולכן הוא לא טוב.	כשבית השער מחוץ לחצר ויש לו דלת, העני לא נכנס לבית השער מאחר והוא חושב שהוא סגור	בית שער בחוץ עם דלת	בית השער של החסיד

**אפשרות שלישית: אבע"א: הא והא דאית ליה דלת, ולא קשיא: הא דאית
ליה פותחת, הא דלית ליה פותחת.**

בשני המקרים בית השער בחוץ ויש לו דלת והפותחת קובעת.

בית שער- מגן מנוק ראיה. ולא מונע מעני להיכנס ולכן הוא טוב	העני נכנס לבית השער דרך הדלת שאין בה ידית, ויכול לעמוד מול דלת החצר, לקרוא לבעלי הבתים שיפתחו לו את הדלת	בית שער בחוץ עם דלת בלי ידית	בית השער במשנה
בית השער- מגן מנוק ראייה אבל מונע מעני להיכנס לחצר, ולכן הוא לא טוב.	כשבית השער מחוץ לחצר ויש לו דלת, עם ידית, יודע העני שהדלת סגורה והוא לא מנסה להיכנס לחצר, מאחר ואין סיכוי שבעלי הבתים ישמעו אותו.	בית שער בחוץ עם דלת עם מפתח על יד הדלת	בית השער של החסיד

אפשרות רביעית: אי בעית אימא: הא והא דאית ליה פותחת, ולא קשיא:
הא דפותחת דידיה מגואי, הא דפותחת דידיה מבראי.

בשני המקרים בית השער בחוץ ויש לו דלת ויש לו פותחת (ידית) וההבדל ביניהם מהיכן אפשר לפתוח את הדלת.

בית שער- מגן מנוק ראייה. ולא מונע מעני להיכנס ולכן הוא טוב.	העני נכנס לבית השער שאפשר לפתוח את הדלת, שהרי המפתח מונח מחוץ לדלת.	בית שער בחוץ עם דלת עם מפתח המפתח נמצא מבחוץ.	בית השער במשנה
בית השער- מגן מנוק ראייה אבל מונע מעני להיכנס לחצר, ולכן הוא לא טוב.	כשבית השער מחוץ לחצר ויש לו דלת, נעולה והמפתח על יד הדלת של בית השער, אבל בתוך החצר, והעני לא יכול לפתוח את הדלת של בית השער.	בית שער בחוץ עם דלת עם ידית מפתח שמתוך החצר.	בית השער של החסיד

הסבר המחלוקת בין חכמים לרשב"ג (רבי שמעון בן גמליאל):

- כופין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר. תניא, רבן שמעון בן גמליאל אומר: לא כל חצרות ראויות לבית שער, אלא חצר הסמוכה לרשות הרבים - ראויה לבית שער, ושאינה סמוכה לרשות הרבים - אינה ראויה לבית שער. ורבנן? זימנין דדחקי בני רשות הרבים ועיילו ואתו.

חכמים	רשב"ג	
מחייבים- שיש נזק ראיה של אנשים רבים העוברים על יד החצר.	מחייב- שיש נזק ראיה של אנשים רבים העוברים על יד החצר.	בית שער בחצר על יד רשות הרבים.
מחייבים- שיש זמנים בהם צפוף מאוד ברשות הרבים ואנשים רבים נדחפים לרשות היחיד (בדומה לחגיגות יום העצמאות בתקופתנו), ואז יגרם נזק ראיה.	לא מחייב- שאין נזק ראיה שהחצר עומדת על יד רשות היחיד ומעט אנשים עוברים על יד החצר.	בית שער בחצר על יד רשות היחיד.

- **כופין אותו לבנות לעיר כו'. (ת"ר: כופין אותו לעשות לעיר דלתים ובריה:)**
ורבן שמעון בן גמליאל אומר: לא כל העיירות ראויות לחומה, אלא עיר
הסמוכה לספר - ראויה לחומה, ושאינה סמוכה לספר - אינה ראויה
לחומה. ורבנן? זימנין דמקרו ואתי גייסא.

חכמים	רשב"ג	
מחייבים- יש סכנה גדולה שיפגעו מהאוייב.	מחייב- יש סכנה גדולה שיפגעו מהאוייב.	עיר על יד הגבול
מחייבים- יש סכנה, שישנם מקרים שהצליח האוייב לתקוף גם את הערים הרחוקות מהגבול.	לא מחייב- שאין סכנה גדולה	עיר הרחוקה מהגבול

לפי מה קובעים כמה ישלמו עבור החומה הדלת והמנעול?

א. אפשרות ראשונה.

שאלה:

הקדמה:

ישנן 2 אפשרויות לקביעת גובה התשלום שכל משפחה צריכה לשלם עבור החומה הדלת והמנעול:

- א. **מספר נפשות:** כל משפחה משלמת לפי מספר האנשים במשפחה, משפחה שבה 5 נפשות תשלם פחות ממשפחה שבה 6 נפשות.
(ההגיון בכך הוא שיותר אנשים נהנים מההגנה של החומה הדלת והמנעול.)
- ב. **שבח ממון גובין:** כל משפחה משלמת לפי יכולת הכלכלית, משפחה עשירה משלמת יותר ממשפחה ענייה.
(ההגיון בכך הוא שכל אחד תורם כמיטב יכולתו לצורכי העיר, ולא הגיוני שאדם עני ישלם כמו האדם העשיר.)

- **בעא מיניה רבי אלעזר מרבי יוחנן: כשהן גובין, לפי נפשות גובין, או דילמא לפי שבח ממון גובין?**

לפי מה קובעים כמה ישלמו כל אחד מתושבי העיר עבור החומה, הדלת והמנעול? האם לפי מספר הנפשות או לפי שבח הממון?

תשובה:

אמר ליה: לפי ממון גובין, ואלעזר בני, קבע בה מסמרות.

ענה רבי יוחנן לפי היכולת הכלכלית של כל משפחה, ובני אלעזר קבע דין זה כדין שלא ניתן לשנותו. (כמו מסמר שלא ניתן להוציא אותו)

ג. אפשרות שנייה: (איכא דאמרי)

הקדמה:

ישנן 2 אפשרויות לקביעת גובה התשלום שכל משפחה צריכה לשלם עבור החומה הדלת והמנעול:

- א. קירוב בתים: משפחה שגרה קרוב יותר לחומה תשלם יותר ממשפחה שגרה רחוק מהחומה.
(ההגיון בכך הוא שמי שגר קרוב יותר לחומה יותר צריך את ההגנה של החומה, ומי שגר במרכז העיר מוגן על ידי הבתים שמסביבו).
- ב. ממון גובין: כל משפחה משלמת לפי יכולת הכלכלית, משפחה עשירה משלמת יותר ממשפחה ענייה.
(ההגיון בכך הוא שכל אחד תורם כמיטב יכולתו לצורכי העיר, ולא הגיוני שאדם עני ישלם כמו האדם העשיר).

שאלה:

בעא מיניה רבי אלעזר מרבי יוחנן: כשהן גובין, לפי קירוב בתים הן גובין, או דילמא לפי ממון גובין?

לפי מה קובעים כמה ישלמו כל אחד מתושבי העיר עבור החומה, הדלת והמנעול? האם לפי הקירבה לחומה או לפי היכולת הכלכלית של כל משפחה?

תשובה:

אמר ליה: לפי קירוב בתים הן גובין, ואלעזר בני, קבע בה מסמרות
ענה רבי יוחנן לפי קירוב בתים כי ככל שקרובים לחומה הסכנה גדולה יותר ונמצא שהתושב נהנה יותרמן החומה- ובני אלעזר קבע דין זה כדין שלא ניתן לשנותו. (כמו מסמר שלא ניתן להוציא אותו).

חובת תלמידי חכמים בהוצאות שמירה מיסים וארנונה

הקדמה:

הגמרא מביאה 3 מקרים מהם ניתן ללמוד על חובת תלמידי חכמים בהשתתפות או באי השתתפות בתשלומי המס השונים.

• מקרה ראשון

רבי יהודה נשיאה רמא דשורא אדרבנן- הטיל מס עבור בניית החומה גם על תלמידי חכמים.

אמר ריש לקיש: רבנן לא צריכי נטירותא- ריש לקיש אומר כי תלמידי חכמים אינם זקוקים לשמירה כי זכותם מגינה עליהם, ולכן אינם צרכים לשלם עבור מס לבניית החומה.

הוכחה לדברי ריש לקיש מלימוד מפסוק מהתורה:

מספר תהילים פרק קל"ט פס' יח:

"אספרם כחול ירבון"

שאלה:

אספרם למאן? אילימא לצדיקים דנפישו מחלא, השתא כולהו ישראל כתיב בהו: כחול אשר על שפת הים.

את מי סופרים?

אם נגיד שסופרים את הצדקים והם מרובים מחול, זה לא הגיוני מאחר וכל עם ישראל משול לחול (שהרי על כל ישראל נאמר: כחול אשר על שפת הים") (בראשית כב, יז)). והצדקים הם חלק מכל עם ישראל. אם ישראל הם כמו חול צדיקים ודאי פחות מחול.

תשובה:

אלא הכי קאמר: אספרם למעשיהם של צדיקים - מחול ירבון

כחול ירבון – מעשה הצדקים יותר גדולים מהחול.

לומדת הגמרא, (לימוד מקל וחומר).

וק"ו: ומה חול שמועט - מגין על הים, מעשיהם של צדיקים שהם מרובים - לא כל שכן שמגינים עליהם.

מעט חול עוצר את המים מלהיכנס ליבשה, קל וחומר שלמעשה הצדקים שגדולים מהחול יש כוחות הגנה גדולים, ולכן הצדקים אינם זקוקים להגנה של חומה, ואינם צרכים להשתתף בתשלום עבור השמירה.

לימוד נוסף מפסוק המוכיח שחכמים לא צרכים שמירה:

כי אתא לקמיה דרבי יוחנן, אמר ליה - כשבא הדבר לפני רבי יוחנן אמר להם מאי טעמא לא תימא ליה מהא מדוע לא תלמדו מהפסוק משיר השירים פרק ח, י:

"אני חומה ושדי כמגדלות", אני חומה - זו תורה, ושדי כמגדלות אלו תלמידי חכמים.

חומה היא התורה
והשדיים הם תלמידי חכמים

התורה היא החומה של תלמידי החכמים, היא שמגינה עליהם והם לא צרכים הגנה של חומת העיר.

הערה:

ריש לקיש לא לומד שתלמידי חכמים לא צרכים הגנה מהפסוק בשיר השירים ,
מאחר והוא מבין את הפסוק בצורה שונה כמו שהבין רבא :

**ור"ל סבר לה כדדרש רבא: אני חומה - זו כנסת ישראל, ושדי כמגדלות - אלו בתי
כנסיות ובתי מדרשות.**

ר"ל הבין את הפסוק אני חומה כמו שדרש רבא :

חומה = כנסת ישראל / סנהדרין.

מגדלות = בתי כנסיות ובתי מדרשות.

• מקרה שני

רב נחמן בר רב חסדא רמא כרגא ארבנן, א"ל רב נחמן בר יצחק: עברת אדאורייתא ואדנביאי ואדכתובי. אדאורייתא,
רב נחמן בן רב חסדא הטיל מס גולגולת על תלמידי חכמים.
אמר לו רב נחמן בן יצחק עברת על שלושה פסוקים אחד מהתורה אחד מהנביאים אחד מהכתובים.

מהתורה: (הוכחה מהתורה שחכמים מוגנים ע"י ה')

דכתיב: אף חובב עמים כל קדושיו בידך, אמר משה לפני הקב"ה: רבונו של עולם, אפילו בשעה שאתה מחבב עמים - כל קדושיו יהיו בידך.

מהפסוק נלמד אף שה' מחבב את הגויים בזמן שישראל חוטאים, ונותן להם הקב"ה לשלוט על עם ישראל, הוא משאיר את השלטון על הקדושים (תלמידי החכמים) בידים שלו (תחת הגנתו של ה').

- הגמרא מוסיפה הסבר להמשך הפסוק מהתורה , למרות שהוא לא שייך לעניין הוכחה שחכמים לא צרכים שמירה.

"...והם תכו לרגלך, ישא מדברותיך"

- **תני רב יוסף:**

"והם תכו לרגלך" - אלו תלמידי חכמים, שמכתתים רגליהם מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה.
" ישא מדברותיך" - לישא וליתן בדבורותיו של מקום.

חכמים גוררים את רגליהם ממקום למקום ללמוד תורה ולשא ולתן בדברי תורה.

מנביאים: (הוכחה מספרי הנביאים שחכמים מוגנים ע"י ה')

אדנביאי, דכתיב:

הושע פרק ח,י

"גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם ויחלו מעט ממשא מלך ושרים, אמר עולא: פסוק זה בלשון ארמית נאמר- הפסוק נאמר בלשון ארמית וכך פרושו. אי תנו כולהו - עתה אקבצם- אם ילמדו כולם תורה מיד ה' יקבץ אותם ויגאל אותם, ואם מעט מהם - ואם רק מעט ילמדו תורה. יחלו ממשא מלך ושרים- המעט שילמדו תורה (תלמידי החכמים) יהיו פטורים ממסי המלך.

מהכתובים: (הוכחה מספרי הכתובים שחכמים מוגנים ע"י ה')

אדכתובי, דכתיב:

עזרא פרק ז,כד

"מנדה בלו והלך לא שליט מרמא עליהם",

**ואמר רב יהודה- מסביר רב יהודה.
מנדה - זו מנת המלך, בלו - זו כסף גולגלתא, והלך - זו ארנונא-**

מנה זו מנת המלך-מס המלך

בלו זה מס גולגולת

הלך זה ארנונא

ובהמשך הפסוק נאמר - לא שליט מרמה עליהם – השליט לא מטיל את כל המסים האלו (מנה, בלו, הלך) על תלמידי חכמים.

• מקרה שלישי

רב פפא רמא כריא חדתא איתמי, א"ל רב שישא בריה דרב אידי לרב פפא: ודילמא לא מידויל
א"ל: מישקל שקילנא מנייהו, ואי לא - מהדרנא לה ניהלייהו.

תרגום:

רב פפא הטיל מס לבניית באר מים על יתומים.
שאל רב שישא את רב פפא: אולי הבאר לא תפיק מים והיתומים שלמו לחינם?
ענה לו רב פפא אני לוקח מהם כסף ולא משתמש בו אם ימצאו מים אני אתן את
הכסף לפועלים אם לא ימצאו מים אני אחזיר להם את הכסף.

אמר רב יהודה:

- (א) הכל לאגלי גפא, אפילו מיתמי, אבל רבנן לא צריכי נטירותא.
(ב) הכל לכריא פתיא, אפי' מרבנן. ולא אמרן אלא דלא נפקי באכלוזא, [אבל
נפקי באכלוזא, רבנן לאו בני מיפק באכלוזא ניהו.

תרגום:

אמר רב יהודה:

- (א) כולם חייבים להשתתף בהוצאות לשערי החומה אפילו יתומים, אבל חכמים
אינם צריכים שמירה ולכן פטורים מתשלום.
(ב) הכל חייבים להשתתף בכריית בור מים וגם חכמים כי גם הם שותים מים),
בתנאי שלא יוצאים בפועל לחפור (שהיו מקרים בהם במקום שכל אחד ישלם
עבור חפירת בורות המים היו כולם יוצאים לחפור את הבורות), אבל אם
הציבור יוצא בפועל לחפור תלמידי חכמים אינם צריכים לצאת כי לא לכבוד
התורה שתלמידי חכמים יחפרו בפועל.

המשך:

רבי פתח אוצרות בשני בצורת, אמר: יכנסו בעלי מקרא, בעלי משנה, בעלי גמרא, בעלי הלכה, בעלי הגדה, אבל עמי הארץ אל יכנסו.

תרגום:

בשנת רעב רבי יהודה הנשיא פתח את מחסני המזון שלו לכל מי שלמד או תלמוד או משנה או הלכה או אגדה אבל עמי ארצות (שלא למדו) לא הרשה להם להיכנס - כי לדעתו הבצורת כמו כל הצרות באה לעולם בגלל עמי ארצות ולכן אסור לפרנס אותם.

גמרא: דחק רבי יונתן בן עמרם ונכנס,

אמר לו: רבי, פרנסני!

אמר לו: בני, קרית?

אמר לו: לאו.

שנית?

א"ל: לאו. במה אפרנסך?

[א"ל:] פרנסני ככלב וכעורב

פרנסיה.

תרגום:

רבי עמרם בא לפני רבי כדי לקבל מזון. ובקש ממנו שיתן לו מזון.

שאל אותו רבי : האם למדת תורה ?

ענה רבי יונתן בן עמרם מתוך צניעות : לא.

שאל אותו רבי : למדת משנה?

ענה רבי יונתן בן עמרם, מתוך צניעות : לא.

שאל רבי : באיזו זכות אתן לך מזון?

ענה רבי יונתן בן עמרם: תן לי מזון כמו שגם הכלב והעורב זכאים למזון למרות שמעולם לא למדו תורה.

נתן לו רבי מזון כמו בכמות שנותנים לכלב ועורב.

המשך הגמרא:

בתר דנפק, יתיב רבי וקא מצטער ואמר: אוי לי שנתתי פתי לעם הארץ! :
אמר לפניו ר' שמעון בר רבי: שמא יונתן בן עמרם תלמידך הוא, שאינו רוצה ליהנות מכבוד תורה מימיו? בדקו ואשכח, אמר רבי: יכנסו הכל.

תרגום: אחרי שיצא רבי יונתן בן עמרם, הצטער רבי ואמר אוי לי שנתתי מפתי לעם הארץ.

ענה לו רבי שמעון אולי מדובר ביונתן בן עמרם, שידוע שהוא לא רוצה להנות בעולם הזה בזכות לימוד התורה ויתכן שהוא אמר שהוא לא למד כדי שלא יזכה במזון בזכות לימוד התורה?

בדקו ומצאו שמדובר ברבי יונתן בן עמרם.

בגלל המקרה הזה החליט רבי שיכנסו כולם.

מקרה נוסף בו רואים שלדעת רבי הצרות באות לעולם בגלל עמי הארץ שלא לומדים תורה?

גמרא: רבי לטעמיה, דאמר רבי: אין פורענות בא לעולם אלא בשביל עמי הארץ כההוא דמי כלילא דשדו אטבריא .

תרגום: רבי מחזיק בדעה כי כל הצרות בעולם בגלל עמי הארץ כמו המקרה בו הטילו מס לכתר המלך על תושבי טבריה.

גמרא: אתו לקמיה דרבי ואמרו ליה - ליתבו רבנן בהדן.
אמר להו: לא.

תרגום: באו עמי הארץ לרבי ובקשו שגם תלמידי החכמים ישלמו את המס.
אמר להם רבי: לא.

גמרא: אמרו ליה: ערוקינן, [א"ל:] ערוקו. ערקו פלגיהון. דליוה פלגא.

תרגום: אמרו לו עמי הארץ אנחנו נברח מהעיר ואז תלמידי החכמים יהיו חייבים לשלם את המס של העיר בעצמם.
אמר להם רבי: תברחו.
חצי מעמי הארץ ברחו. והמלך הוציא צו חדש ובו חייב את אנשי העיר בתשלום מחצית מהמס.

גמרא: אתו הנהו פלגא קמי דרבי, א"ל: ליתבו רבנן בהדן,

אמר להם : לא.

(אמרו לו) ערוקינן,

(אמר להם) : ערוקו.

ערוקו כולהו,

פש ההוא כובס, שדיוה אכובס. ערק כובס,

פקע כלילא.

א"ר (אמר רבי) : ראיתם, שאין פורענות בא לעולם אלא בשביל עמי הארץ.

תרגום:

באו החצי שנשארו ובקשו מרבי שחכמים ישתתפו בתשלומי המס

אמר להם רבי : לא.

אמרו לו עמי הארץ שנשארו : נברח (וחכמים יהיו צרכים לשלם את המס)

אמר להם תברחו.

ברחו כולם חוץ מכובס אחד הטילו את המס על הכובס ברח גם הוא ופקע כל המס

אמר להם רבי לחכמים ראיתם שכל הפורענות באה בגלל עמי ארצות כל עוד שהיו

בעיר הטילו מס שברחו עמי הארץ בוטל המס.

סוגיית עיר הנידחת

הגמרא דנה בשאלה כמה זמן על האדם לחיות בעיר כדי להתחייב בחובות העיר. מהמשנה נלמד שצריך 12 חודשים. אולם מדין עיר הנידחת למדים אחרת.

הקדמה:

עיר הנידחת - היא עיר שאחד הדיח את כל תושבי העיר לעבוד עבודה זרה. דינם: א. כל אנשי העיר חייבים סקילה ב. כל רכוש העיר בתים וכסף ומטלטלים נשרפים.

שאלה מבריתא:

וכמה יהא בעיר ויהא כאנשי העיר וכו'ורמינהי: . למדנו במשנה שאם ישהה 12 חודשים מתחייב בחובות העיר, וקשה שבעיר הנדחת ראינו שאדם נחשב כחלק מאנשי העיר כבר אחרי 30 ימים. כפי שלמדנו בבריתא:

החמרת והגמלתהעוברת ממקום למקום, ולנה בתוכה והודחה עמהן הן בסקילה וממונן פלט

חבורה הנוסעת בקרונות ובגמלים ממקום למקום, ולנה בעיר הנידחת והודחה עם תושבי העיר ואנשיה עבדו עבודה זרה - דינם בסקילה אך הממונן לא נשרף. **ואם נשתהו שם שלשים יום - הן בסייף וממונן אבד.** ואם נשאר בעיר 30 יום דינם כאנשי העיר הם נסקלים והממונן נשרף בניגוד למשנה שלנו שרק אחרי 12 חודשים נחשב האדם כתושב העיר.

סכום השאלה בטבלה:

במשנה -12 חודשים כדי להיות כתושב ובבריתא 30 יום כדי להיות כאנשי העיר.

ברייתא	משנה
לעניין עיר הנדחת- ואם נשתהו שם שלשים יום - הן בסייף וממונן אבד! (אם נשארו בעיר 30 יום דינם כאנשי העיר הם נסקלים והממונ נשרף)	כמה יהא בעיר ויהא כאנשי העיר? י"ב חדש . קנה בה בית זירה - הרי הוא כאנשי העיר מיד.

תשובה:

אמר רבא, לא קשיא: הא לבני מתא, הא ליתובי מתא.

רבא אומר אין כאן קושייה הנאמר במשנה הוא לתושבי העיר הקבועים - בני המקום ובבריתא בעניין עיר הנדחת מדובר על בני המקום - תושביים זמניים.

<u>ברייתא</u>	<u>משנה</u>
ליתובי מתא- אחד מבני העיר -תושבים זמניים. (שמתחייבים בדיני עיר הנדחת)	בני מתא= תושבים, בני המקום.) שמתחייבים בכל חובות בני העיר)

הוכחה שכדי להיות בני העיר צריך להיות בעיר 12 חודש

וכדי להיות תושב זמני צריך להיות בעיר 30 יום.

כדתניא: כמו שלמדנו בבריתא.

המודר הנאה מאנשי העיר, כל שנשתהא שם שנים עשר חדש - אסור ליהנות ממנו, פחות מכאן - מותר;

מיושבי העיר, כל שנשתהא שם שלשים יום - אסור ליהנות ממנו, פחות מכאן - מותר ליהנות ממנו.

הסבר:

אדם הנודר שלא יהנה מאנשי העיר. אנשים קבועים אסור לו להנות מאדם שגר בעיר 12 חודשים, אבל מאדם שגר פחות מ-12 חודשים מותר לו להנות ממנו שאינו נחשב מאנשי העיר, אלא כאחד מבני העיר.

אם נדר מיושבי העיר- תושבים זמניים אם היושב הזמני שהה 30 יום לנודר אסור להנות ממנו פחות משלושים יום לנודר מותר להנות ממנו.

מתי מתחייב הדייר בהוצאות הציבור

שאלה:

ולכל מילי מי בעינן י"ב חדש?
והתניא: שלשים יום – לתמחוי,
שלשה חדשים – לקופה.
ששה - לכסות.
תשעה – לקבורה.
עשר - שנים לפסי העיר!

תשובה:

אמר ר' אסי אמר ר' יוחנן: כי תנן נמי מתניתין שנים עשר חדש לפסי העיר תנן.

הסבר שאלת הגמרא:

האם לכל דבר צריך לשהות האדם 12 חודשים כדי להתחייב בחובות וזכויות העיר ?

הרי למדנו בבריתא שישנם זמנים שונים להתחייב בהם בחובות וזכויות העיר :
אחרי שלושים יום מתחייב אדם להשתתף תמחוי- תמחוי הוא סל מזון בו אוספים כל יום מזון לעניים שעוברים ממקום למקום.

אחרי 3 חודשים מתחייב הדייר להשתתף באיסוף כספים לקופת צדקה אותה מחלקים לעניי העיר.

אחרי 6 חודשים משתתף הדייר בהוצאות כסות לעניים.

אחרי 9 חודשים משתתף בהוצאות קבורה וזכאי לקבורה אם נפטר.

לאחר 12 חודשים משתתף בהוצאות לפסי העיר – דרכים חומה שומרים וכו, ונלמד מהברייתא שיש זמנים שונים ולא כמו המשנה הקובעת 12 חודשים

הסבר תשובת הגמרא:

מתרץ רבי יוחנן כי משנתנו דברה על פסי העיר (חומה שומרים וכו') ולא על חובות הנוגעות לצדקה וקבורה שבהן יש זמנים אחרים כמפורט בברייתא.

מה מותר לגבות מיתומים?

הגמרא דנה מה מותר לגבות מיתומים.

- וא"ר אסי אמר ר' יוחנן: **הכל לפסי העיר ואפי' מיתמי, אבל רבנן לא, דרבנן לא צריכי נטירותא.**

הסבר: **ופוסק רבי אסי בשם רבי יוחנן כי אפילו יתומים חייבים בפסי העיר (הוצאות שמירה), אך חכמים פטורים מחובה זו.**

- **אמר רב פפא: לשורא ולפרשאה ולטרזינא – אפילו מיתמי, אבל רבנן לא צריכי נטירותא. כללא דמילתא: כל מילתא דאית להו הנאה מיניה - אפילו מיתמי.**

הסבר: **לצורך שומר לפרש ולמנעול השער גובים אפילו מיתומים, אבל תלמידי חכמים אין משלמים לצורכי שמירה.**

הכלל הקובע בדבר (מה מותר לגבות מיתומים) הוא כל דבר שיש בו הנאה ממשית מותר לגבות עברו כספים מיתומים.

שאלה על מעשיו של רבה:

רבה רמא צדקה איתמי דבי בר מריון-

רבה הטיל על יתומים ממשפחת בני מריון לשלם צדקה בניגוד להלכה.

א"ל אביי, והתני רב שמואל בר יהודה: אין פוסקין צדקה על היתומים אפילו לפדיון שבויים-

שאל אותו אביי: הרי שמואל לימד שאסור לגבות לצורך צדקה מיתומים.

א"ל: אנא לאחשובינהו קא עבידנא- ענה לו אביי: אני עשיתי זאת לטובתם שיראו חשובים בעיני הסוחרים וימשיכו לעשות אתם עסקים וכבדו אותם כמו את אביהם.

פדיון שבויים

איפרא הורמיז אימיה דשבור מלכא- איפרא הורמיז שהייתה אשה חשובה -אמו של שבור המלך.

שדרה ארנקא דדינרי לקמיה דרב יוסף- מתוך אהבה לתלמידי חכמים שלחה ארנק מלה דינרי זהב לרב יוסף.

אמרה: ליהוי למצוה רבה. - אמרה לו תן את הכסף למצווה חשובה.

יתיב רב יוסף וקא מעיין בה, מאי מצוה רבה?- ישב רב יוסף וחשב מהי מצווה חשובה?

א"ל אביי, מדתני רב שמואל בר יהודה: אין פוסקין צדקה על היתומים **אפילו לפדיון שבויים, שמע מינה: פדיון שבויים מצוה רבה היא- אמר לו אביי מזה שלמד שמואל בשם רבי יהודה שאין מטילים- צדקה על יתומים אפילו לצורך פדיון שבויים משתמע מכך שמצוות פדיון שבויים היא מצווה חשובה.**

הסבר הלימוד:

מהמילה "אפילו" למדים שמצוות פדיון שבויים חשובה, שהיה ניתן לחשוב שבשביל מצוות פדיון שבויים, כן נחייב את היתומיים להשתתף בתשלום עבורה מצווה זו. מלמדת אותנו הגמרא שאפילו בשביל מצווה חשובה כמצוות פדיון שבויים, לא מחייבים את היתומים להשתתף בה, מכאן למדנו שמצוות פדיון שבויים חשובה.

מהיכן לומדים שמצוות "פדיון שבויים": היא מצווה חשובה?

שאלה:

אמר ליה רבא לרבה בר מרי: מנא הא מילתא דאמור רבנן דפדיון שבויים מצוה רבה היא?

שאל רבא את רב מרי מניין אנו לומדים את ההלכה שאומרים חכמים שפדיון שבויים מצווה חשובה?

תשובה:

א"ל (רבה לרבא), דכתיב: אמר לו לומדים זאת מהפסוק בירמיהו:

"והיה כי יאמרו אליך אנה נצא ואמרת: אליהם כה אמר ה' אשר

למות למות ואשר לחרב לחרב ואשר לרעב לרעב ואשר לשבי

לשבי,"

ואמר רבי יוחנן: כל המאוחר בפסוק זה קשה מחבירו. ועל פסוק זה לימד רבי יוחנן כי הנרשם בסוף הפסוק הוא עונש קשה יותר מהנרשם בתחילת הפסוק והשבי נרשם אחרון לכן הוא חמור יותר ופדיון שבויים חשוב יותר]

חרב קשה ממות –

אי בעית אימא: קרא, ואי בעית אימא: סברא; - חרב קשה ממות אם תרצה נלמד מפסוק אם תרצה נלמד מסברא- הגיון.

- אי בעית אימא סברא, האי קא מינוול והאי לא קא מינוול; [סברא חרב הגוף מתנוול מות לא]

- ואבע"א קרא יקר בעיני ה' המותה לחסידיו. - אם תרצה פסוק ללמוד מפסוק נאמר - שהמוות היא הדרך המיתה השמורה לחסידים .

רעב קשה מחרב –

איבעית אימא סברא, האי קא מצטער והאי לא קא מצטער; - ניתן ללמוד מסברא שרעב קשה מחרב שהרעב סובל ומתענה יותר לפני שהוא מת ואעלו הנהרג בחרב מת בלי עינוי.

- איבעית אימא קרא טובים היו חללי חרב מחללי רעב- [אם תרצה ניתן ללמוד מפסוק מפורש טובים חללי חרב מחללי רעב.

שבי [קשה מכולם]

דכולהו איתנהו ביה. [השבי קשה משלושת הראשונים כי יש בו מוות יש בו רעב ויש בו חרב.

הלכות צדקה

הקדמה:

קופה - הוא איסוף כספים המיועד לעניי העיר .
תמחוי - הוא אסוף מאכלים המיועד לעניים בכלל העוברים ממקום למקום.
שררה - שימוש בכח.

• **תנו רבנן:**

קופה של צדקה

קופה בה גובים ממון לצורך חלוקה לבני העיר העניים.
נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה, נגבית בשנים - שאין עושים שררות על הצבור פחות משנים, ומתחלקת בשלשה - כדיני ממונות;

נגבית על ידי שני אנשים לפחות (שני אנשים אוספים את כספי הצדקה)
בנימוק כי פרנסי העיר מחייבים את העשירים לתת לצדקה ויש כאן הטלת שררה עליהם וההלכה שאסור להטיל שררה פחות משנים.

וכשמחלקים כספי הצדקה לעני יש לעשות זאת בנוכחות **שלושה אנשים** שצריך לערוך בדיקה שהיא כמו הליך משפטי הקובע אם האדם עני וזקוק או לא. וברור זה הוא דיון כדיני ממונות ולכן צריך שלושה אנשים שישבו כמו שבבית דין הדין כדיני ממונות צרכים שלושה דיניים.

תמחוי

נגבית בשלשה ומתחלקת בשלשה,
הנימוק : **שגבויה וחלוקה שוים** מאחר ואת מוצרי המזון אוספים ומיד מחלקים לעניים , וחלוקת המזון מצריכה שלושה אנשים בדומה לבית דין שבו שלושה דיינים.

הבדלים בין קופת הצדקה לתמחוי-

(א) תמחוי - בכל יום, קופה - מערב שבת לערב שבת,
את התמחוי מחלקים בכל יום לעניים.
את הצדקה מחלקים פעם בשבוע בדרך כלל בעום חמישי.

(ב) תמחוי - לעניי עולם, קופה - לעניי העיר;
התמחוי מיועד לכל העניים גם אלו שנודדים מעיר לעיר.
וקופה מיועדת לעניי העיר

ורשאים בני העיר לעשות קופה תמחוי ותמחוי קופה, ולשנותה לכל מה שירצו;
אם ראו פרנסי העיר שאין עניים הזקוקים לתמחוי מותר להם למכור את המזון ולתת את הכסף לקופה.
(שאם לא יעשו כך יהרס המזון).
ואם ראו שהעניים בעיר צרכים מזון ואין להם בתמחוי , מותר לבני העיר לקנות בכסף מהצדקה מזון לצורך תמחוי. הכל לפי צורכי הזמן והמקום.

ורשאין בני העיר להתנות על המדות ועל השערים, ועל שכר פועלים, ולהסיע על קיצתן.

(מוסיפה הגמרא ללמד הלכה לא קשורה לצדקה)

פרנסי העיר רשאים לקבוע את הדברים הבאים:

להגדיל או להקטין את שטח העיר	להתנות על המידות
לקבוע את מחירי המוצרים	להתנות על השערים
לקבוע מהו שכר המינמום	להתנות על שכר פועלים
לקבוע את גובה הקנס למי שלא פועל לפי מה שנקבע	ולהסיע על קיצתן

מהיכן למדנו ששררות עושים בשני אנשים?

שאלה:

- אמר מר: אין עושין שררות על הצבור פחות משנים. מנא הני מילי?

מהיכן אנו לומדים שלא עושים שררה בפחות משני אנשים?

תשובה:

אמר רב נחמן, אמר קרא: (מפסוק מהתורה) שמות כ"ח: "והם יקחו את הזהב וגו'".

נאמר על החכמים העוסקים במלאכת המשכן והם יקחו את הזהב מאמינים להם אך אינם עושים שררה על הציבור.

הערה:

שררות הוא דלא עבדי, הא הימוני מהימן,

הסיבה שצרכים 2 אנשים עבור איסוף הצדקה היא לא בגלל שלא מאמינים למי שאוסף את הצדקה וחוששים שהוא יקח לעצמו מכספי הצדקה, אלא רק בגלל שדברים שמתמשים בהם בכח ומכרחים את הציבור לשלם עושים ב-2, כמו שלמדנו מפסוק מהתורה.

הוכחה שהסיבה שצרכים 2 לאיסוף הצדקה היא לא בגלל נאמנות:

מסייע ליה לרבי חנינא, דאמר רבי חנינא: מעשה ומינה רבי שני אחין על הקופה

רבי חנינא אומר – שרבי קבע ששני אחים יכולים להיות אחראים על קופת הצדקה, ואם היו צרכים 2 אנשים בגלל שאין מאמינים לאדם שאוסף את כספי הצדקה, היה אסור גם למנות 2 אחים שבעניינים של נאמנות לא נאמנים 2 אחים, והם נחשבים כאיש אחד.

מסייע ליה לרבי חנינא, דאמר רבי חנינא: מעשה ומינה רבי שני אחין על הקופה.

שאלה:

מאי שררותא?

איזו שררה יש בגביית צדקה?

תשובה:

דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה: לפי שממשכנין על הצדקה ואפילו בע"ש.

משתמשים בכוח בשביל להוציא מאנשים כספי צדקה, ואפילו באים אל אותם האנשים בערב שבת ולא מתחשבים שהם עסוקים בהכנות לשבת.

שאלה:

איני? [הכיצד] והא כתיב: (ירמיהו ל') "ופקדתי על כל לוחציו",

ואמר ר' יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב: ואפי' על גבאי צדקה!

הכיצד? הרי למדנו בירמיהו ופקדתי על לוחציו שהי' יעניש כל בעל שררה שלוחץ על עם ישראל,

ורבי יצחק דייק שאפילו גבאי הצדקה יענשו במקרה שהם משתמשים בכח להשגת הצדקה.

תשובה:

לא קשיא: הא דאמיד, הא דלא אמיד .

לא קשה,

הפסוק מירמיהו מדבר על אדם שאין לו יכולת כלכלית, שממנו אסור לגבות צדקה בכח.

ההלכה מתייחסת לאדם עמיד ועשיר, שממנו גובים צדקה גם ע"י שימוש בכח.

הוכחה

כי הא דרבא אכפיה לרב נתן בר אמי, ושקיל מיניה ארבע מאה זוזי לצדקה

מהסיפור שרבא אילץ את רב נתן בן אמי והוציא ממנו 400 זוזים לצדקה.

שבח גבאי נותני הצדקה

הגמ' מביאה פסוקים המתארים את מעלת ושבח גבאי הצדקה ונותני הצדקה

לימוד מפסוק בספר דניאל (יב,ג)

” והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים”
החלק הראשון של הפסוק - מדבר על דיניים,
והחלק השני – מדבר על גבאי צדקה.

והמשכילים (הדיניים שדניים דין אמת) יזהירו כזוהר הרקיע (דומים לאור השמים).

ומצדיקי הרבים (גבאי הצדקה שבזכותם רבים מקיימים את מצוות הצדקה)
ככוכבים לעולם ועד
(דומים לאור הכוכבים).

לימוד נוסף מהפסוק (כפי שנלמד בבריתא):

במתניתא תנא - בברייתא נתנו פרוש אחר
והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע - זה דין שדן דין אמת לאמתו וגבאי צדקה,
ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד - אלו מלמדי תינוקות.

החלק הראשון של הפסוק - מדבר גם על דיניים וגם על גבאי צדקה,
והחלק השני - מדבר על מלמדי תינוקות.

שאלה:

כגון מאן? – כמו מי?

מי הוא מלמד תינוקות שעליו אומרים שהוא ככוכבים לעולם ועד?

תשובה:

אמר רב: כגון רב שמואל בר שילת- כמו שמואל בן שילת .

דרב אשכחיה לרב שמואל בר שילת דהוה קאי בגינתא, א"ל: שבקתיה להימנותך?
רב פגש את שמואל בן שילת שהיה עומד בגינה, שאל אותו: האם נטשת את תלמידך?

אמר ליה

ענה רב שמואל לרב.

הא תליסר שנין דלא חזיא לי, והשתא נמי דעתאי עלויהו:

13 שנה לא ראיתי את גינתי, כי הייתי עסוק בללמד תינוקות וגם כעת דעתי נתונה להם.

שאלה:

ורבנן מאי?

מאיפה לומדים חכמים שבח על מלמדי תינוקות? (שהרי הם למדו מהפסוק בדינאל, רק שבח על דיינים שדנים דין אמת ועל גבאי צדקה?)

תשובה:

אמר רבינא: מפסוק בספר שופטים (ה, לה)

” ואוהביו כצאת השמש בגבורתו. ” - אוהביו הם מלמדי התינוקות לדעת חכמים.

טבלה מסכמת על לימוד שבח על דיינים שדנים דין אמת, על גבאי צדקה , ועל

מלמדי תינוקות:

ברייתא	חכמים	
<u>ספר דניאל</u> "והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע"	<u>ספר דניאל</u> "והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע"	שבח דיינים שדנים דין אמת
<u>ספר דניאל</u> "והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע"	<u>ספר דניאל</u> "ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד"	שבח גבאי צדקה
<u>ספר דניאל</u> "ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד"	<u>ספר שופטים</u> " ואוהביו כצאת השמש בגבורתו."	שבח מלמדי תינוקות

כללי התנהגות גבאי צדקה

ת"ר:

- א. **גבאי צדקה אינן רשאים לפרוש זה מזה**, - אסור להם להתרחק אחד מהשני שלא יחשדו בהם]
- ב. **אבל פורש זה לשער וזה לחנות** - אבל מרחק קטן שהאחד בפתח חנות והשני בפתח שער של בית.
- ג. **מצא מעות בשוק - לא יתנם בתוך כיסו, אלא נותנן לתוך ארנקי של צדקה, ולכשיבא לביתו יטלם** - גבאי שמצא מטבעות שאין בהם סימנים, לא יכניס לכיסו אלא לארנק צדקה ושיבוא לביתו יקח אותם כדי שלא יחשדו כי לוקח הוא מהצדקה.
- ד. **כיוצא בו, היה נושה בחבירו מנה ופרעו בשוק - לא יתננו לתוך כיסו, אלא נותנן לתוך ארנקי של צדקה, ולכשיבא לביתו יטלם** - דין דומה אם חבירו היה חייב לו- כסף, וחברו החסיר לו את כספו בשוק, לא ישים בכיסו אלא בכיס הצדקה ובבית יקח את המגיע לו שלא יחשדו בו.
- ה. **תנו רבנן: גבאי צדקה שאין להם עניים לחלק - פורטין לאחרים ואין פורטין לעצמן** - למדו חכמים גבאי הקופה שרוצים לפרוט כסף אסור להם לפרוט לעצמם רק לאחרים כדי שלא יחשדו בהם.
- ו. **גבאי תמחוי שאין להם עניים לחלק - מוכרין לאחרים ואין מוכרין לעצמן**; לגבאי תמחוי (שאוספים מזון לעניים) מותר להם למכור מזון עודף בסוף היום, לאחרים ולא לעצמם שלא יחשדו שהם עושים מוכרים לעצמם בזול.
- ז. **מעות של צדקה אין מונין אותן שתיים, אלא אחת אחת** - שסופרים את הכסף סופרים אחת אחת ולא שנים שלא יטעו בספירה.

הערות של אביי:

אמר אביי: מריש לא הוה יתיב מר אציפי דבי כנישתאכיון דשמעה להא דתניא: ולשנותה לכל מה שירצו, הוה יתיב.

אמר אביי: בתחילה מורו לא היה יושב על כריות בית הכנסת מחשש שנקנו במעות צדקה,

אחר ששמע את ההלכה כי פרנסי העיר רשאים לשנות את יעוד הצדקה לכל מה שירצו היה יושב.

אמר אביי: מריש הוה עביד מר תרי כיסי חד לעניי דעלמא וחד לעניי דמתא – כיון דשמעה להא דאמר ליה שמואל לרב תחליפא בר אבדימי: עביד חד כיסא ואתני עלה, איהו נמי עבד חד כיסא ואתני עלה.

סיפר אביי בתחילה היה עושה מורו שני כיסים לצדקה אחד לעניי העיר ואחד לעניי העולם.

אחרי ששמע את ההלכה מפי שמואל שניתן לשנות למה שירצו עשה כיס אחד והיה מתנה שהכסף מיועד לכולם (לעניי העיר ולעניי העולם) ומי שיבוא ראשון יקבל.

הערה רב אשי:

רב אשי אמר: אנא אתנוויי נמי לא צריכנא, דכל דקא אתי אדעתא דידי אתי, ולמאן דבעינא יהיבנא ליה.

רב אשי: גם להתנות איני צריך, כי כל מי שתורם אצלי עבור שאתן לעניים, סומך עלי שאתן למי שאחשוב שצריך לתת לו צדקה, לכן לכל מי שאחשוב שצריך לתת (עניי העיר או העולם) אני נותן.

גמרא חוזרת לעסוק בבירור סמכות בני העיר בקביעת קנסות .

הקדמה:

מוקדם יותר עסקה הגמרא בסמכות בני העיר:

פרנסי העיר רשאים לקבוע את הדברים הבאים :

להגדיל או להקטין את שטח העיר	להתנות על המידות
לקבוע את מחירי המוצרים	להתנות על השערים
לקבוע מהו שכר המינמום	להתנות על שכר פועלים
לקבוע את גובה הקנס למי שלא פועל לפי מה שנקבע	ולהסיע על קיצתן

עכשיו הגמרא מבררת את סמכות קביעת הקנסות שיש לבני העיר-

המקרה:

הנהו בי תרי טבחי דעבדי עניינא בהדי הדדי מעשה בטבחים- הכוונה לקצבים ושוחטים, [שנהלו את מסחרם בשיתוף שכל אחד ימכור ביום אחר. הם קבעו ביניהם: **דכל מאן דעביד ביומא דחבריה נקרעוה למשכיה**. שכל מי שימכור ביום של חבריו נקנס אותו ונקרע לו את עור הבהמה. **אזל חד מנייהו עבד ביומא דחבריה קרעו למשכיה**-הלך אחד מהם ועבד ביום של חבריו, וקרעו לו את עורו בהמתו. **אתו לקמיה דרבא, חייבינהו רבא לשלומי**- הלך זה שקרעו את עורו ותבע את חבריו לפני רבא, ורבא חייב אותם לשלם לו על הנזק שגרמו לו שקראו את עור הבהמה.

שאלה:

איתיביה רב יימר בר שלמיה לרבא ולהסיע על קיצתם!:
הקשה רב יימר בן שלמיה לרבא, למדנו שרשאים פרנסי העיר לקנוס את מי שעובר על התקנות, ומדוע חייבת אותם לשלם על הנזק שנגרם מהקנס שקבעו?

תשובה:

לא אהדר ליה רבא.
רבא לא ענה לא ולא התייחס אל שאלתו].

הערה:

אמר רב פפא: שפיר עבד דלא אהדר ליה מידי.
אמר רב פפא טוב שלא ענה רבא לרב יימר- כי התנו שלא בנוכחות פרנסי העיר אלה בינם לבין עצמם. ולא כל אחד רשאי לקבוע חוק בעיר.

החידוש הנלמד ממקרה זה:

ה"מ היכא דליכא אדם חשוב, אבל היכא דאיכא אדם חשוב - לאו כל כמינייהו דמתנו.
מה שמותר לחבורת אנשים לקבוע חוקים ותקנות הוא בתנאי שאין אדם חשוב- הכוונה לדיין מוסמך- אבל אם יש במקום אדם חשוב הם חייבים להתנות בנוכחותו כדי שהתנאי שלהם יקבל תוקף חוקי.

הקפדה על הממונים על כסף שלא שלהם (גבאי צדקה , גזבר - מנהל חשבונות)

הקדמה:

גבאי צדקה - האחראים על איסוף הצדקה.
גזברין של המקדש - האחראים על איסוף התרומות לבית המקדש.
גזבר נאמן - מנהל חשבונות אישי.

לימוד מהגמרא:

ת"ר: אין מחשבין בצדקה עם גבאי צדקה, ולא בהקדש עם הגזברין,
למדו חכמים : אין עושים חשבון (ביקורת- בדיקה) עם גבאי צדקה ולא עם גבאי
הקדש של המקדש אלא מאמינים להם.

ואע"פ שאין ראייה לדבר - זכר לדבר,
ואין הוכחה ברורה לכך , אלא יש לכך רמז בפסוק בספר מלכים.

הרמז מספר מלכים ב' פסוק יב'

שנאמר: " ולא יחשבו את האנשים אשר יתנו את הכסף על ידם לתת לעושי
המלאכה כי באמונה הם עושים."
בעבודות שיפוץ המקדש בימי יואש מלך ישראל נאמר שלא בדקו אחרי האנשים
שהיו אחראים על כסף התרומות למקדש, כי באמונה הם עושים.

הערה:

א"ר אלעזר: אע"פ שיש לו לאדם גזבר נאמן בתוך ביתו - יצור וימנה, שנאמר:
ויצורו וימנו.
רבי אלעזר מלמד שאף על פי שלאדם יש גזבראישי שהוא נאמן עליו (שהוא סומך
עליו),
צריך בעל הבית לספור את הכסף לפני שהוא נותן לגזבר, ולא לסמוך עליו שיספור
בעצמו.
רבי אלעזר למד זאת גם כן מפסוק במלכים ב (יא,יב) " ויעל סופר המלך והכהן
הגדול ויצרו וימנו את הכסף..." ואחר כך מסרו את הכסף לעושי המלאכה במקדש.